

První pozemková reforma

Po vzniku Československé republiky ztratila šlechta zákonem č. 61 z 10. prosince 1918 zrušením titulů a predikátů, jejichž užívání bylo zakázáno, své privilegované postavení ve společnosti.

Dalším zásahem, pozemkovou reformou probíhající v letech 1919-26, zaútočil stát na tradiční ekonomickou základnu šlechty - půdu.

Dne 16. dubna 1919 odhlasovalo Národní shromáždění zákon č. 215 „O zabránění velkého majetku pozemkového“. Tímto majetkem se podle § 2 rozumí soubory nemovitostí náležející jediné osobě nebo týmž spoluvlastníkům, jejichž výměra je větší než 150 ha zemědělské půdy (polí, luk, zahrad, vinic a chmelnic) nebo 250 ha půdy vůbec. Reforma se vztahovala rovněž na nadlimitní pozemkový majetek katolické církve, církevních řádů a kongregací, dále nadací a fondů zřízených institucemi i fyzickými osobami. Majetek rodiny habsbursko-lotrinské byl zcela zestrátněn.

Manipulaci s obstavenými pozemky prováděl pomocí svých poboček Státní pozemkový úřad v Praze. Účelem této radikální reformy byla snaha státu omezit moc šlechty a katolické církve, struktur tradičně spjatých s monarchií a posílit stav drobných a středních zemědělců. Ze záboru byly podle § 3 vyloučeny objekty právně i hospodářsky samostatné, jež nesouvisely s hospodařením na zabraných nemovitostech, jakož majetek státu, státních institucí a obcí.

Reformou postižení vlastníci měli právo, aby jim ze zabraného majetku byla ponechána možnost vlastní volby do výše stanoveného limitu (250 ha), který se mohl s ohledem na místní poměry a účelné hospodaření zvýšit až do 500 ha. Tato nejvyšší hranice byla v průběhu reformy posunuta vzhůru v případě zalesněných ploch.

Postup byl následující: obstavená půda velkostatku se rozparcelovala na menší celky statky a dvory. Pokud stát zabavenou půdu nepodržel „pro účely všeobecně prospěšné“, mohl ji pozemkový úřad podle § 10 do určité výše (zpravidla do 5 ha) na základě „Přihlášky o přidělení rozptýlené zemědělské půdy“ přidělit do vlastnictví malým zemědělcům, domkářům, drobným živnostníkům, bezzemkům, zvláště pak příslušníkům ozbrojené moci, legionářům a válečným invalidům nebo ji přidělit do pachtu družstvům složeným z uvedených osob, jiným veřejným společnostem, vědeckým a humanitárním ústavům, a také obcím.

Ze zbylé půdy vznikl tzv. zbytkový statek, který se pak zpravidla prodával v dražbě. Cena se určovala podle bonity půdy, v našich podmínkách od 1800-4500 Kč za hektar. Vezmeme-li v úvahu, týdenní mzda kvalifikovaného řemeslníka činila po Rašínově reformě 120-150 Kč, byla to částka pro mnohé zájemce nedostupná.

K největším vlastníkům půdy v bývalém politickém okrese Horšovský Týn, který se dělil na tři soudní okresy: H. Týn, Poběžovice (tehdy Ronsperk) a Hostouň, patřili podle Mitznerova „Adresáře“ z roku 1913: Trauttmansdorffové (10.701 ha) Horšovský Týn, Kotzové z Dobrsche (3.974 ha) Újezd Sv. Kříže, Coudenhove-Kalergi (3.854 ha) Poběžovice,

město Horšovský Týn (744 ha), Müller-Hörnstein (320 ha) Nahošice-Blížejov, J. Starck Lštění a rodina podnikatele Andreade Zieglera Osvračín.

Nejvíce postiženým latifundistou byl přirozeně bývalý kníže a doživotní člen panské sněmovny, od roku 1919 občan Rakouské republiky, nyní velkostatkář Karl Johann Trauttmansdorff (1845-1921), po jeho smrti vnuk Karl Josef 1897-1976).

Trauttmansdorffové, jejichž pravlastí bylo rakouské Štýrsko, se etablovali v Čechách zásluhou hraběte Maxmiliána z Trauttmansdorffu. Tento obratný habsburský diplomat v roce 1622 výhodně získal jeden z deseti největších majetků v předbellohorských Čechách - panství Horšovský Týn, obstavené členovi stavovského direktoria (zemské vlády) Vilémovi z Lobkovic. Tento konfiskát podle údajů berní ruly obnášel: město H. Týn s novým zámekem, 56 vesnic, 12 panských dvorů, 28 poleš, oboru s rybníčnickým hospodářstvím v Horšově, zámek a pivovar v Čechovicích.

Udělením inkolátu v roce 1625 mohli Trauttmansdorffové legálně nakupovat další nemovitosti; roku 1656 získali panství Hostouň (městečko a 18 vesnic), 1677 statek v Horní Kamenici a Bílý mlýn, 1696 statek Tasnovice se čtyřmi vesnicemi, 1735 statek a ves Věrov, 1765 Puclice a Slovice a posléze 1787 statek a ves Pocinovice. Další, drobnější statky ležely v tehdejších okresech Stříbro, Domažlice a Stod.

Od konce 18. století se rozsah jejich rodového majetku v západních Čechách nijak podstatně neměnil - Trauttmansdorffové patřili k největším feudálům v regionu; pod jejich pravomoc spadalo 88 obcí a 2 města (H. Týn a Hostouň), kde žilo 21.350 obyvatel, výměra panství činila 31.349 ha, z čehož dominikál (majetek rodiny) obnášel 9.995 hektarů. O sto let později se výměra velkostatku zvýšila na 10.672 ha, z čehož bylo 2.950 ha polí, 773 ha luk a pastvin, a lesy 6.240 ha, rozdělené do 11 revírů, vrchnost hospodařila na šesti dvorech, sedm dvorů bylo propachtováno. V letech 1837-64 fungovala na velkostatku hu• zpracovávající železnou rudu ve Ferdinandově údolí u Srb.

Pokračování příště

V. Kuneš

Jak jsem pracoval v Okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně

/5. pokračování/

Pátek 30. srpna 1968

Vedoucí tajemník OV KSČ vyzval občany k odstranění nápisů, plakátů a praporů na protest proti okupaci. Národná agitace se má zaměřit na podporu našich představitelů prezidenta Ludvíka Svobody, prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka a polednového kurzu i akčního programu KSČ. Sovětská okupace domažlického okresu v srpnu 1968 si kromě velkých hospodářských ztrát vyžádala i lidský život. Na domažlické

radnici se objevilo úmrtní oznámení majora Mahlera. Pan Bozděch z Horšovského Týna jej poznal osobně v holýšovské posádce při výkonu základní vojenské služby v letech 1967 až 1968. Charakterizoval jej jako správného chlapa, kterého měli vojáci rádi a šli by s ním i do ohně. Za Srpnové okupace v roce 1968 prý neustále sledoval zprávy a moskevský protokol s ustanovením o „dočasném“ pobytu sovětských vojsk v Československu jej tak deprimoval, že spáchal sebevraždu. Zřejmě pochopil, že je to konec Pražského jara a celého obrodného procesu, se kterým sympatizovala drtivá většina českého a slovenského národa. V domažlické matrice jsem zjistil, že major Ladislav Mahler se narodil 1. března 1930 v Popradě na Slovensku a bydlel v Domažlicích na Bezděkovském předměstí čp. 446. Přibližně 12 hodin po zveřejnění výsledků jednání v Moskvě si ráno 28. srpna 1968 způsobil hlubokou řeznou ránu na krku a vykrvácel.

Pražské jaro, krátké období liberalizace v komunistickém Československu, začalo v lednu 1968, kdy v čele KSČ Antonína Novotného nahradil Alexandr Dubček, který podporoval stále aktivněji reformní komunisty. Nástupem nového Husákova vedení v dubnu 1969 byl proces Pražského jara ukončen.

Okresní archiv v Horšovském Týně a Muzeum Chodsko v Domažlicích uspořádaly výstavu k 50. výročí vzniku Československa, kterou nazvaly „Z pokladů našeho archivu a muzea.“ Slavnostní otevření výstavy se v Horšovském Týně konalo 21. října 1968 na radnici a v Domažlicích 2. listopadu ve výstavní síni muzea. Návštěvníci výstavy si se zájmem prohlíželi Žižkův dopis Domažlickým z roku 1420, znakové privilegium českého krále Vladislava II. Jagellonského z roku 1481, kterým polepšil Domažlicím městský znak o anděla s taseným mečem, znakové privilegium českého krále Ferdinanda I. Habsburského z roku 1546, kterým rozšířil Horšovskému Týnu městský znak o erb pánů z Lobkovic, opisy chodských majestátní a jiné vzácné listiny. Dále byly vystaveny stříbrné pražské groše, stříbrné pamětní mince a zlaté svatováclavské dukáty. Pozornost návštěvníků upoutal zejména desetidukát. Na výstavě byl také stříbrný opasek, který v roce 1630 patřil městskému radnímu v Horšovském Týně Šebestiánu Herlovi. Pro návštěvníky výstavy byly k dispozici Posel od Čerchova a Národní listy z roku 1918. Bylo to zajímavé čtení. Výstavu navštívila většina škol v Horšovském Týně a mnoho zdejších občanů.

Pokračování příště

Stanislav Gryc